एतांषोडशींअक्षपयित्वाअविनाश्यजायतेइदंसर्वंरज्जुमिवसर्पः नतुपिंडमिवघटउपमृद्यजायतेतद्वत् अक्षपणेहेतुमाह साहीति यत्रकार्यंउत्पद्यतेयत्रचलीयतेसाप्रकृतिरितिप्रसिद्धंलोके नहिपिंडेघटोलीयते किंतुपिंडस्यप्रकृतिभूतायांमृद्येव नचकपालादिकार्यांतरोत्पादएवपूर्वकार्यप्रलयइतिवाच्यं निराश्रयायाःकार्यधारायाअनुपपत्तेः कुतः घटशरावोदंचनादिषुपिंडलोष्टपांसुपरमाणुषुव्याप्तत्तेषुयन्मृदितिअनु स्यूतव्यवहारालंबनंतत्कुसुमेभ्यःसूत्रमिवतेभ्यःपृथक्तदुदयलयस्थानंमंतव्यं अतःप्रकृतित्वात्षोडश्याःक्षपणंनयुज्यतइत्यर्थः अस्यकार्यस्य नन्वितएवदृष्टांतात्षोडश्याःकार्याकारत्वंदुस्त्यजमित्याशंक्याह तत्क्षयादिति कार्यक्षयान्मुच्यतइत्यर्थः सत्यंमृदोपिविकारविशेषत्वात् कतिपयविकारेष्वनुवृत्तावपिनिर्विकारंरूपंनप्रत्यक्षंतथापिजलमेवतस्यानिर्विकारंरूपंएवंजलस्यतेजस्तेजसःसन्मात्रंयत्सर्वकार्येष्वनु स्यूतंतस्यैवसत्यत्वंवक्तव्यं इतरस्यविकारस्यमिथ्यात्वंवाचारंभणंविकारोनामधेयमितिश्रुतेः सतोपिविकारत्वेऽनवस्थापत्तिःशून्याच्चजगदुत्पत्त्यसंभवस्यकथमसतःसज्जायेतेतिश्रुत्यैवाक्षिप्तत्वात् तस्मात्सर्वविकारक्षयेपिसन्मात्रंब्रह्मास्तीतितद्भावापत्तिर्मोक्षइतियुक्तमुक्तंतत्क्षयान्मोक्षउच्यतइति गौडास्तुएवंतांक्षपयित्वेतिपठंति तदापंचदशीपरएवायमृज्वर्थःश्लोकः ॥ ७ ॥ तदेवेति यद्धामशब्देनमोक्षशब्देनचोच्य

एतामक्षपयित्वाहिजायतेनृपसत्तम॥ सात्वस्यप्रकृतिर्दृष्टातत्क्षयान्मोक्षउच्यते ॥ ७॥ तदेवषोडशकलंदेहमव्यक्तसंज्ञकं ॥ ममायमितिमन्वानस्तत्रैवपरिवर्तते॥ ८॥ पंचविंशोमहानात्मातस्यैवाप्रतिबोधनात्॥ विमलस्यविशुद्धस्यशुद्धाशुद्धनिषेवणात् ॥ ९॥ अशुद्धएवशुद्धात्मातादृग्भवतिपार्थिव॥ अबुद्धसेवनाच्चापिबुद्धोप्यबुद्धतांव्रजेत्॥ १०॥ तथैवाप्रतिबुद्धोपिविज्ञेयोनृपसत्तम॥ प्रकृतेस्त्रिगुणायास्तुसेवनात्त्रिगुणोभवेत् ॥ ११ ॥ इतिश्रीमहाभारतेशांति० मोक्ष० वसिष्ठक० चतुरधिकत्रिशततमोऽध्यायः ॥ ३०४॥ ॥ ७॥ जनकउवाच अक्षरक्षरयोरेषद्वयोःसंबंधइष्यते ॥ स्त्रीपुंसोर्वापिभगवन्संबंधस्तद्वदुच्यते॥ १॥ ऋतेतुपुरुषंनेहस्त्रीगर्भंधारयत्युत॥ ऋतेस्त्रियंनपुरुषोरूपंनिर्वर्तयेत्तथा॥ २॥ अन्योन्यस्याभिसंबंधादन्योन्यगुणसंश्रयात्॥ रूपंनिर्वर्तयत्येतदेवंसर्वासुयोनिषु॥ ३॥

ते तदेवआनंदात्मकंवस्तुषोडशकलंचिदचित्संघातरूपंपिंडब्रह्मांडात्मकं तथाचश्रुतिः आनंदात्ध्येवखल्विमानिभूतानिजायंते आनंदेनजातानिजीवंति आनंदंप्रयंत्यभिसंविशंतीति तत्रापिअव्यक्तसंज्ञकंपंचदशीकलायापूर्वंयोनिशब्देनोक्तातत्कार्यत्वात्तदभिन्नंदेहंयोनरोममायमितिदेहेममतांकरोति तत्रैवपरिवर्तते देहेननमुच्यतइत्यर्थः ॥८॥ योमन्वानस्तमाह पंचविंशइति शुद्धाशुद्धनिषेवणात्क्रमेणशुद्धोऽशुद्धश्चभवतीतिशेषः ॥ ९ ॥ तादृक्असंगोह्ययंपुरुषइतिश्रुतेरसंगोपिशुद्धात्माअशुद्धएवभवति तत्रहेतुर्ममायमिति मन्वानइत्यनुवर्तते तादृगित्यनेनैववायंहेतुरनुकृष्यते अबुद्धःअज्ञः ॥ १० ॥ अप्रतिबुद्धःप्रतीपोबोधःप्रतिबोधस्तद्रहितोविपर्ययहीनः तथैवेत्यनेनतादृशजनसेवनात्तादृशोभवतीत्युक्तं ॥ ११ ॥ इतिशांति०मोक्ष०नै०चतुरधिकत्रिशततमोऽध्यायः ॥ ३०४ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ तत्क्षयान्मोक्षउच्यतेइतिप्रकृतिवियोगान्मोक्षउक्तस्तंप्रकृतेःपुरुषतुल्यत्वेननिवृत्तिर्नसंभवतीतिमन्वानआक्षिपति अक्षरक्षरयोरिति ॥ १ ॥ रूपंआकृतिं ॥ २ ॥ ३ ॥